
VALÓSÁGUNK

SZVIRCSEK FERENC

„Örök vétek lenne, ha e szénkincs kiaknázatlan maradna”

(Brellich János: Emlékirat... 1860.)

A Nógrádi Szénbányák dolgozói ebben az évben ünneplik bányászatuk történetének nevezetes évfordulóját, a jogelőd társulat alapításának ötvenéves jubileumát. Az 1861-ben megalakult *Szent István Kőszénbánya Társulat* alapításának körülményeit villantjuk fel megemlékező írásunkban.

A vízmosza árkokban, természetes kibúvásokban felszínre került szennyrokkokkal, öngyulladásból fel-felizzó erős füstjével már közel 250 éve rejtélyes jelét adta meglétének a nógrádi barnaszén.

Rendszeres és tudatos kutatása azonban sokáig nem folyt, s így a gyakorlatilag hasznosíthatatlannak ítélt szenet figyelmen kívül hagyták a helyi és az országos gazdasági életben. Magyarországon a szén iparszerű hasznosítására 1788-ban került sor, amikor is feltárták a Krassó-Szörény megyei feketeszenet. A dunai gőzhajózás megindulásával, a pesti gyáripar megizmosodásával, valamint az esztergomi és pécsi szénbányászat megindulása után Nógrád megyében ismét a figyelem és érdeklődés középpontjába került a barnaszén. Salgótarján környékén is kezdetleges kutatások és bányanyitások folytak Zagyva, Mátraszele és Kazár határában, de ezek csak az 1860-as évek bányászati tevékenysége bevezetőjének tekinthetők.

A XIX. század elején még a kis, jelentéktelen falvak sorába tartozó, közel 500 lakosú Salgótarján bányászati központtá, várossá fejlődésében döntő szerepet, történetében új korszakot nyitott – *Jankovich Antal* konzervatív földesúr 1855-ben bekövetkezett halála után – a szénbányászat megindulása. Ekkor kezdődött tulajdonképpen az „újkor” a faluban, mely a megye legnépesebb községét, majd ipari városát, és később megyeszékhelyét hozta létre.

A folyamat elindítója két bányavállalkozó, *Brellich János* és *Windsteig Gergely* volt, akik 1856-ban a Jankovich leányági örökösök birtokán Salgótarjánban is feltárták a szenet, amely a külföldi irodalomban is ismert volt. A szénbányászat megindulása után az ipari fellendülés jóvoltából Tarján a nagy ígéret földje lett, hiszen a gyorsan fejlődő település szerepvállalása a magyar ipar térképén beváltotta a hozzá fűzött reményeket, igaz, kezdetben csak a tőkések számára.

Most tehát lebbentsük fel a fátylat a társulat alapításának körülményeiről.

A Salgótarján környéki *Moosbrugger-Wéber-Preuszner* féle bányavállalkozások szoros folytatása lett Windsteig Gergely megjelenése a faluban. Moosbrugger Jeromos bécsi vállalkozó a szabadságharcot megelőzően kezdett bányászni Zagyván. Az akkor már ismert nagyszámú széntelep közül azért esett választása a salgótarjáni medence kincsére, mert az a kibúvások alakjában

szinte a földön és nem a földben feküdt. A szállítási gondok miatt csődbe került vállalkozást 1854-ben Preuszner József pesti kereskedő vette át. Brellich János – a salgótarjáni bányászat tulajdonképpeni megindítója – 1856-ban már Tarjánban volt, a Jankovich földbirtokon kutatta és tárta fel a szenet, úgy, hogy 1859-ben már 5350 bécsi mázsa szén állt eladatlanul bányája mellett. Az eddig Zagyván működő Weber Alajos 1859-ben már Brellich munkálatait vezette.

De kik voltak az első vállalkozók, akik Salgótarján területén szénbányászattal foglalkoztak? Korabeli dokumentumok vállalása során két név bukkan elő: az egyik *Szilárdyné Jankovich Erzsébet* aki már 1859-ben *Heilige Elisabeth* néven kutatási engedélyért folyamodott a bányakapitánysághoz. A másik ismert vállalkozó Windsteig Gergely volt, aki szintén abban az évben Salgótarján község területén fekvő Jankovich-tulajdont képező szántó és erdőterületre szóló kutatási engedély kiadásáért folyamodott.

Közben egy fontos esemény is lezajlott. 1858. augusztus 5-én a három Jankovich-lány osztályegyeséget kötött, melyben a tulajdonjog fele Szilárdyné Jankovich Erzsébetet, a másik fele *Luby Józsefnét* és *Balázs Willibaldnét* illette meg. A nekik jutott osztályrész birtokában gazdálkodtak a nővérek. Szilárdyné Nagy-Salgón bányát nyitattott, sőt nővércinek itt levő birtokát is zártkutatmányokkal fedte be.

Brellich János államvasúti mérnök és Windsteig Gergely bécsi kőbányatulajdonos (aki valószínűleg Bécs egyik elővárosából, Sechshausból származott és a megyei útépitkezések révén került Nógrádba) közös kutatási engedély kiállítását szerette volna elérni a bányakapitányságnál, a már sokat emlegetett Jankovich-birtokra. Mert amíg a három nővér pereskedett egymással, addig ők ketten 1859. augusztus 24-én Lubyné Jankovich Antóniával és Balázné Jankovich Helenével szénkiaknázási szerződést kötöttek, melynek révén az általuk kért *Antónia* védnevű bányatelek is megosztva lett adományozva. Ugyancsak ebben a szerződésben kötöttek egyeséget a *Jankovich Miklós* kazári birtoka alatt található szén megkutatására. A harmadik Jankovich-lánnyal, Erzsébettel, hosszú ideig nem tudtak egyeségre jutni, mert férje – Jankovich Antalhoz (apósa) hasonlóan – konzervatív módon gondolkodott.

Moosbruggerről és Windsteigről keveset tudunk, ugyanennyire ismeretlen Brellich János alakja is, aki pedig típusa volt azoknak az iparlovagoknak, akiket az Európa-szerte dúló vasútépítési láz termelt ki. Egyszerre játszotta meg a bányaszakértőt, illetve a vasútépítő mérnököt, de legfontosabb tulajdonsága az volt, hogy mindig megtalálta azokat az embereket, akik segítettek tervének megvalósítását. Nagyszabású terveivel szinte a szélhámosság határán járt, hiszen minden tőke nélkül indította meg legújabb vállalkozását, hogy aztán a bajok lavináját zúdítsa magára.

Két szereplő neve kívánczik még ide, igaz, csak mint statiszták a nagy színpadon: *Weber Alajos*, Brellichék megbízottja, és a Jankovich-kutatások vezetője. *Münnich Károly*, a későbbi baglyasaljai bányavállalkozó.

A megkapott kutatási engedélyek birtokában Brellichék két zártkutatmányt jelentettek be a Jankovich-birtokra. Ezzel robbant ki az ellentét a két bányavállalkozó és Jankovich Erzsébet között, mely évekig munkát adott a különféle hatóságoknak. Az ellentétek elsimítása csak az 1864. november 2-án kelt szerződés megkötése révén sikerült.

Kezdetben Salgótarjánban a bányauzem vitele nem volt valami sikeres, mert

a statisztikában a 8 „vájóval” rendelkező bánya csak 965 bécsi mázsa szenet tudott felmutatni. Oka talán a későbbiekben is állandóan emlegetett munkáshiányban keresendő. Tevékenységük ezért inkább az újabb bányanyitásokra irányult, Kazár, Karancsalja és Vizslás határában.

A két vállalkozó ez ideig keveset tartózkodott Tarjánban, ugyanis 1860. március 22-én a beszercebányai bányakapitánysághoz Bécsből keltezett levelük szerint rendezni kívánták ügyeiket, melynek során Wébert, mint bányagondnokot, megbízták ügyeik itteni vitelével, s szervezetenként egyesíteni kívánták az összes bányájukat, és a jövőben *Salgótarjáni Kőszénbánya Társaság* néven kívántak szerepelni. (Firma Salgó-Tarjánér Stein Kohlengewerkschaft). Ebből a levélből ismerjük vállalkozásuk személyzetének többi tagját: *Meissl Lipót* könyvelő és *Schranz József* ellenőr.

A társulat a tarjáni bányák nagyobb méretű kitermelését célozta meg, de felismerték a szállítás nehézségeit, azt, hogy a rossz állapotban levő utak miatt a kitermelt szenet nem lehet eljuttatni a felvevőpiacig, s emiatt a szénmedencében rejlő üzleti lehetőség kiaknázhatatlan. Ezek után már nem véletlen, hogy a bányatársulat – Brelich hatására – vasúti vonal kiépítésének tervével foglalkozik 1860 május elején, és megszületik Brelich legfontosabb *Emlékirata* a salgótarjáni szénbányászatról. A bányakapitányság azonban első olvasatra visszaküldte a társulatnak, kiegészítés végett. Egy újabb beadvány adja meg a visszaküldés okát, melyben Brelich kifejezi, hogy az emlékirat nem társasági szerződésnek készült, hanem csak a rentabilitást szerette volna ezzel bizonyítani, felkeltve az érdekeltek figyelmét a közüzemű vasúti pálya építésének gazdaságosságára. Az újjólág betervezett programmal egyidőben jelentette be a Salgótarján–Balassagyarmat közötti lóvasút kiépítésének tervét is,

Közben Brelich újabb beadványokkal ostromolta a hatóságokat. Pesten, 1860. augusztus 31-én keltezett iratában újjólág a szállítóeszköz hiányában életképtelen salgótarjáni bányászattal foglalkozott. (Valószínűleg kezdettől fogva foglalkoztatta a gőzüzemű vasút gondolata, mert 1859. novemberében a első 270 kosár szenet felküldte Pestre, ahol kipróbálták a „délkeleti vasutat próbajáratain”, s megbizonyosodott, hogy nem rosszabb a stajerlak-aninai szénnél). Iratában ismételten utalt a részvénytársaság alapításának fontosságára, melynek jóváhagyása után azonnal megkezdéné a bányászatot a *kazári Anna bányamezőben*. Ez az emlékirat jelentett fordulatot Salgótarján bányászatának történetében, így ezt a dokumentumot mint a nógrádi szénbányászat kialakulásának egyik legfontosabb bizonyítékát kell kezelnünk.

A bányatársulat megalapításáig csak a szükséges teendőket végezték Salgótarjánban. Többek között elkészült 1860 októberére a *Salgótarjáni Szent István Kőszénbánya Társulat és Lőerőre Építendő Vasút* terve. A bányakapitányság módosító kérelme miatt annyiban bővült az eredeti terv, hogy új irányként felvették a Salgótarjából Hatvan felé vezetendő vasúti irányt is. Ezzel döntési lehetőséget adtak a majdani társulat tőkéseinek. Saját bányanyitásaik mellé megvásárolták *Prónay* zagyvai, *Mikó gróf* baglyasaljai, *Cartony* udvari tanácsos vizslási, valamint *Schoeller* bécsi kereskedő-gyáros karancsaljai szénjogosítványait, illetve zártkutatómányaikat. Ezzel az akcióval 21 zártkutatómány birtokosai lettek Kazár, Salgótarján, Vizslás, Karancsalja környékén. (Ekkor vált ismertté, hogy 1859. augusztus 24-én az *első bérlőtől* átvették a salgótarjáni bányüzemet, mintegy 2010 kosár kitermelt szénnel.)

A budai helytartótanács november 24-én keltezett iratában engedélyezte a

Salgótarjáni Kőszénbánya Társulat megalakulását, azzal a feltétellel, hogy az alapszabályokat fel kell terjeszteniük jóváhagyás végett.

A társaság vezetősége 1860. december 6-án alakuló bizottsági értekezletet szervezett, ahol bejelentették, hogy a „...Salgó-Tarjánon már megnyitott kőszénbányászatra *Sz. István név alatt külön társulatot alakítani, a fennálló bányászati szabályok szerint az engedelem már meg is adatott.*...” A *Salgó-tarjánier Szent István Steinkohlen Bergwerk Gesellschaft* néven megalakulni szándékozó társaság a lócrejű vasút építésére, illetve a bányászati jogok megszerzésére és a bányászatra 8760 db egyenként 100-100 o.é. forint névértékű részvény kibocsátását tervezte, összesen 876 000 forint értékben. De mielőtt a részvényaláíráásokat megkezdték volna, „részrehajthatatlan szakértők” bevonásával bányászati, technikai és jogi szempontból újból megvizsgáltatták a társaság szénterületét. Az értekezlet egy „bizottmányt” is választott, melynek elnöke báró *Prónay Albert*, alelnöke *Korizmic László*, pénztárnok *Kohen Jakab* kereskedő, jegyző *Mórocz István* (számtalan sajtócikk szerzője), ügyvezető *Brellich János* lett. Ugyancsak határoztak a szakértők személyéről is, amikor felkérték *Hantken Miksa* geológust és *Dolezsál N.* vasúti mérnököt a feladatok ellátására. Az alakuló értekezletre a meghívást mindenki megkapta, aki csak számított, befolyása lévén támogatóként a nagyszabású tervhez. Néhány név kiemelése ezért is fontos: *Havas József*, helyhatósági tanácsos, aki nélkül lehetetlen volt üzletet létrehozni, *Kohen Károly* és *Jakab* nagykereskedők, a társaság bankárjai. (Róluk a rendőrminiszteri jelentés mint „arge Schwindler”-ok emlékezett meg később.) A vállalat ügyeit a triumvirátus: *Brellich, Kohen Jakab* és *Havas* intézték.

Az alakítandó társaság programját 1861. január 13-án a *Gazdasági Lapok*-ban tették közzé. A legérdekesebb változás az volt, hogy most már a vasútépítést helyezték előtérbe. Ugyanis a tervezett tőkéből 676 000 forintot a vasút megépítésére és csak 200 000 forintot szántak a bányaművelésre. A kérdés még mindig az volt, hogy Balassagyarmat vagy Hatvan felé érjék-e el a Dunát?

Igy érkezett el 1861. május 14-e, az alakuló közgyűlés napja. Ezen a közgyűlésen az ipoly-sajóvölgyi vasút tervbe vett építése miatt várakozó álláspontra helyezkedtek, és csak annyi részvény kibocsátását tervezték, amennyi a bányaüzem megindításához elegendő tőkét biztosított. A jelenlevők az 55 §-t tartalmazó alapszabály-tervezetet csekély módosítással elfogadták. Ezen a napon hangzott el, hogy a megállapított alapszabályok értelmében a „*Sz. István kőszénbányatársulat*” magát megalakultnak nyilvánítja. Megválasztásra került az ideiglenes vezetőség: elnök ismét báró *Prónay Albert*, alelnök *Korizmic László* lett. Az igazgatóságba a következő személyek lettek beválasztva: ügykezelési főintéző *Havas József*, igazgatótársnak *Nyiry József* és *Dumisa Ignác*. Kereskedelmi ügyintéző *Kohen Jakab*, műtani ügyintéző *Brellich János* lett. Az alapszabályokat hivatalosan felterjesztették a helytartótanácsához, jóváhagyás végett, amit 1861. július 31-én két paragrafus módosításának javaslatával visszaküldtek.

Az alapszabály-tervezetből csak az 1. §-t idézzük fel, amely pontosan körülírta az új társulat célját: „1. §. a. A *Nógrád megyében Salgó Tarján községe határára és környékén található kőszén telepeket művelni és értékesíteni, jelsül a felső magyarországi vashámorok és egyéb iparágak úgyszintén a Tisza és Duna között fekvő és fában szűkölködő vidék számára tüzelő anyagot állítani elő, stb., mihelyt a kőszén kereskedés oly terjedelmet nyert, hogy a közönségszekerkezéssel kielégíteni nem lehetne, vagy pedig ha sokkal hasznosabbnak*

mutatkoznék, a körülményekhez képest gőz vagy lóerőre egy vaspályát építeni a Dunához.”

A szeptember 23-án összeült közgyűlés döntött a helytartótanácsi leírat tárgyában, és eleget tett a kérésnek. (Így a módosított alapszabályokat csak 1861. október 24-én hagyta jóvá a helytartótanács.) Az új részvénytársulat igazgatósági ülésén elhatározták, hogy az összes szabad területet zártkutatmányokkal fedje le Brelich János, és jelentse be azokat saját nevén. A szénterület geológiai felvétele tárgyában egy mérnök alkalmazását látták szükségesnek. (Ez a mérnök az iratok újraolvasása során, úgy tűnik, már Tarjánban dolgozott, munkája révén egy kiaknázási terv és egy általános – szénjogi? – terv is készült.) A feladattal név szerint *Pancaldi Márkus* mérnök lett megbízva. Az igazgatóság a Társulat központjának Salgótarjánra jelölte ki, az igazgatóság székhelye azonban Pest lett. Az ideiglenes vezetést felváltotta a választott végleges igazgatóság, mely az elnökön és alelnökön kívül 15 bizottsági tagból és öt igazgatósági tagból állt. Igazgatósági tag lett Brelich János is, aki ezek után Kazár, Zagyva, Salgótarján és Somoskőújfalu területén mintegy 213 zártkutatmányt jelentett be Wéber Alajossal.

Brelich Salgótarjánban Lubyné-birtokán nyitott bányát, míg Szilárdyné Janovich Erzsébet Pusztá-Salgón termeltette a szenet. (Ezt a területet adta el végül is Szilárdy Ödön 1869-ben a Salgótarjáni Vasfinomító Társulatnak, melynek egyben alapító tagja is volt.)

A Társulat birtokában 1862-ben már 181 megerősített zártkutatmány volt, és még ebben az évben bányatelkekkel kívánták befedni a területet. Pálfalva, Salgótarján, Zagyva, Pusztá-Szörös és Kazár területén tizenegy helyen nyitottak bányát. (Salgótarjánban három bányájuk volt.) Elkészült a terület geológiai felmérése is, mely a szénvagyon tényleges megállapítása mellett a vasútvonal irányának meghatározását is szolgálta. Ebben az évben *Szabó József*, a neves geológus is dolgozott Salgótarjánban mint bányabiztos, sőt a területről bányageológiai térképet is készített.

1862. február 2-án a Társulat vasútépítési engedélyezési tervet nyújtott be a hatóságokhoz, hangsúlyozva a szénszállítás jelentőségét. De érdekes módon a szokásos kamatbiztosítás megkérését (talán sejtve hiábavalóságát) a Társaság nem tartotta szükségesnek, hanem – bízva saját anyagi erejében – önerőből kívánt sikert elérni. Ekkor csatlakozott a társulathoz gróf *Forgách Antal* kancellár, a későbbi igazgatósági elnök, és több prominens személyiség. A szervezési ügyek elhúzódása miatt az újabb vasútépítési engedélyezési okiratot 1863. január 19-én már mint *Pest-Besztercebányai Vasútat* terjesztették elő. (Brelich János igazgató, Pancaldi Márkus bányamérnök és Polyák Béla könyvelő.) A salgótarjáni üzemvezetőség élén ekkor már *Schmidt Pál* bányafelügyelő, Wéber Alajos bányagondnok, *Jereb Ferenc* főaknász és *Schrank János* raktárnok állt.

Az új cégnév 1864-ben tűnik fel először, jelezve, a megváltozott és már nem leplezett igazi célkitűzést, melynek fedezetéül a szénbányákat állították: „*Cs. kir. Szab. Pest-Losonc-Besztercebányai Vasút és Sz. István Kőszénbánya Társulat.*” Legnagyobb gond továbbra is a tőke hiánya volt, mert míg 1863-ban tiszta jövedelmük 9370 forint volt 32 522 forint bevétel mellett, 1865-ben már nyereséget sem tudtak kimutatni. A vállalkozást ezért is fogadta kezdettől fogva az általános bizalmatlanság. A vasútépítés megindításához a szükséges előleget végül is gróf Forgách Antal szerezte meg, mint udvari kancellár, saját hatáskörében, az ún. inségkölcsonból.

A vasútépítés mellett próbálkoztak bányanyitásokkal is. 1865-ben sikerült a József-Johann védnév alatt megkapott bányatelken előbb József-tárnát (10 kettős bányamértékkel), majd József-aknát (50 kettős bányamértékkel) megnyitni. A József-tárnánál építették meg a Pestről Hatvanon át vezetett vasút ideiglenes végállomását, mivel magában a faluban nem tudtak megfelelő telket vásárolni vasútállomás céljára Szilárdy Ödöntől.

A társulat ügyeiről már 1864-ben elkészült a rendőri jelentés, mely feltárta a kétes üzletmeneteket, vesztegetéseket. Az így jelentkezett pénzügyi nehézségeket csak fokozta a bécsi Schuller bankház – mely a társulat pénzügyeit intézte – csődje, 1865-ben. A megindult lavína magával ragadta a társulatot is, amely kénytelen volt szintén csődöt jelenteni, egy nappal később, július 11-én. Schmidt Pál lemondása után a csőd alatt álló társaság a bánya vezetését Pancaldi Márkusra bízta. Közben újabb területek megszerzéséről is tárgyaltak, így Baglyasalján az Andó-családdal, a birtokukban levő Jakobi-bányatelek megszerzése érdekében.

1866. október 6-án alkalmazták ideiglenes minőségben bányafelügyelőként *Zemlinszky Rezsőt*, a későbbi bányagazgatót, akinek a neve elválaszthatatlan a nógrádi szénmedence nagyüzemi bányászatától. (A vonatkozó irodalom némely szerzőjének állításával ellentétben 1864-ben még nem lehetett igazgatója a társulatnak.)

A háttérben mozgó gazdasági és politikai erők elérték, hogy 1866. november 6-án megszüntették a csődeljárást, és innen az események már felgyorsulva követték egymást. Most már nem csak egy társulat ügye volt a vasútépítés. A magyar és osztrák hatóságok, hitelezők a vállalatot igyekeztek talpraállítani, melyhez a kedvező politikai légkör is hozzájárult. Így vált lehetségessé, hogy a magyar érdekeket tisztán szolgáló Magyar Északi Vasút állami támogatást kapott. Nemcsak a vasútépítés indult meg újól, hanem a csőd ideje alatt majd két évig szünetelő bányák termelése is 1866 októberében.

A kínos-keservesen megépített vasúton 1867. május 17-én indult meg a forgalom Pest felé. A magyar állam felvállalta az elsőbbégi kötvényeket és a kölcsönkötvényeket, majd ennek birtokában a hírhedttré vált pest-salgótarjáni vasút 1868. július 1-én 0 órakor a magyar állam tulajdonába ment át, hosszas tárgyalások eredményeként. A *Magyar Északi Vasúttársaság* feloszlott, csak a köszénbányák és azok tartozékai felett rendelkezhetett. A szénbányák üzemvitelére 1868. augusztus 6-án a társult romjain megalakult a *Salgótarjáni Köszénbánya Részvénytársulat*, mely 77 éves fennállása alatt a nógrádi szénmedence széntermelését és technikáját magas fokra fejlesztette. Megalakulása után is számos kisebb vállalat keletkezett, melyeknek széntermelése csak csekély mértékben befolyásolta a magyar szénpiacot. Mindaddig míg a kisvállalkozások összevonása után 1881-ben az *Északmagyarországi Egyesített Köszénbánya és Iparvállalat Rt.* mint vetélytárs létrejött, mely közel 44 évig bányászkodott a szénmedencében.

A

PALÓCFÖLD

megkérdezte

Zsuffa Miklóst:

Van-e jövője
a nógrádi szénbányászatnak?

Az 52 éves Zsuffa Miklós irányítja az évi egymillió tonna szenet adó, s mintegy hatezer embert foglalkoztató Nógrádi Szénbányákat. A vezérigazgató tagja az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottságának, s jellegzetes alakja a helyi közéletnek is.

- A valgótarjáni szóbeszédben hangot kapnak olyan vélekedések, hogy a vállalat belátható időn belül jelentősen megkisebbedik, sőt talán meg is szűnik. Honnan erednek ezek a jóslatok?

- A választ onnan kell kezdeni, hogy az utóbbi időben a népgazdaság, s benne az ipar teljesítménye nem megfelelő. A cserearányok romlanak, a termelékenység, hatékonyság nem javult olyan mértékben, ahogy tervezzük. Emiatt - sok más országhoz hasonlóan - nálunk is megindultak a szerkezeti váltással összefüggő vizsgálatok. Nem kivétel ez alól a szénbányászat sem, amelyet különösen az utóbbi időben csökkenő világpiaci olajárak hoztak új helyzetbe. Az Állami Tervbizottság vizsgálata nemcsak arra terjed ki, hogy miképp lehet többet termelni, hanem arra is, hogy a többlet fajlagosan mibe kerül. Hogyan lehet olcsóbban megoldani az ország energiaellátását? A válasz megadására sok alternatíva készült, köztük szélsőségesek is, háttéranyagként. Feltehetően e szélsőséges változatok kiszivárgása és eltorzítása indította el a híreszteléseket.

- Érvényes-e az a párhuzam az ország és a vállalat között, hogy a természeti kincsek viszonylag szerény mértékűek, az adminisztrációs állomány pedig, bár lelkes, de kissé túlméretezett?

- Erre azt kell mondanom, hogy az adminisztráció túlméretezettsége alól a szénbányászat sem kivétel. Ugyanaz jellemző itt is, mint az intézményrendszerünk egészében és a gazdaság más területein. Tehát folyamatosan aktuális tendő az adminisztráció arányának mérséklése, e munka hatékonyságának növelése. Az elmúlt öt évben végrehajtottunk olyan módosításokat - üzemszervezés, irányítási lépcsőkiiktatás -, amelyekkel évről évre csökkentettük az alkalmazotti állományt. Ma e dolgozók aránya az összlétszámon belül 15,2 százalék, a szénbányászati átlag pedig 15,3 százalék. Tehát a átlag körül vagyunk. Ennek ellenére tervezzük a alkalmazotti létszám továbbcsökkentését.

- Azt írta nemrég, hogy a medence szénbányászata az évszázad elején technikailag Európa élvonalának közelében tartott. Milyen természetű ok miatt süllyedt a műszaki színvonal?

- A nógrádi szénbányászat első szakaszában a legértékesebb, legkönnyebben elérhető széntelepeket bányászták ki. A felszínhez közelebb vastagabb szén-

rétegekhez, nagyobb fűtőértékű szénhez jutottak. Annak idején ez volt a Kárpát-medence legjobb szénelőfordulása. Nem véletlen, hogy a tőke mohón érdeklődött az itteni befektetési lehetőségek iránt. A bányavidékek közül ezt kötötte össze elsőként vasút a fővárossal. A busás nyereség lehetővé tette, hogy az akkori legkorszerűbb műszaki megoldást telepítsék ide. Az aranykor megszűnése nem gazdaságpolitikai tényezőkkel vagy az itt dolgozók munkájával függött össze, hanem a természeti körülmények rosszabbodásával. Már a húszas, harmincas években megfigyelhető volt a termelés, a profit csökkenése, a nógrádi szénbányászat súlyának mérséklődése.

– *Említette az előbb idézett cikkében, hogy a vállalatnál előfordul a közönyös magatartás. Mi miatt válhatnak közönyössé a bányai dolgozók?*

– Közömbösség mindig, mindenütt előfordul a társadalmi életben. Sajnos, a szocialista társadalomban is fellelhető. Ez nemcsak azzal függ össze, hogy valaki alkatánál fogva tettere kész, ambiciózus, akar-e másokért cselekedni, vagy visszahúzódó, magának élő. Sajnos, arra is van példa, hogy míg korábban valaki lelkesedett a közösség ügye iránt, később különböző okokból közönyössé válhat. Fontos vezetői feladat, hogy az emberek ügyeit úgy kell intézni, minél kevesebben váljanak passzívva. Ez nemcsak anyagi érdekelttség kérdése. Függ az emberekkel való bánásmódtól, a személyhez szóló hangnem megtalálásától is. Ószinte minősítésekkel, idején végrehajtott kádercserékkel elejét lehet venni a közöny eluralkodásának.

– *Gyakori panasz, hogy az úgynevezett bányászati kedvezmények elértékeltelenedtek az utóbbi időben. Van-e remény rá, hogy még a 25. óra előtt kedvező fordulat áll be?*

– A bányászati kedvezmények, a bányászat presztízse – ez tág kategória, és időnként túl általánosítva beszélünk róla. Konkrétan: fontos eleme ennek a bér, a lakáshoz jutási lehetőség, a katonai szolgálat csökkentése, illetve vállalati szinten a hitelképesség, a fizetőképesség megtartása. Ne menjünk vissza a hatvanas évekre, csak az utóbbi öt évet vegyük. Mind a szakmabeliek, mind a külső szemlélők megállapították, hogy ezek a tényezők a VI. ötéves terv időszakában fokozatosan veszítettek korábbi értékükből. 1983-ban és '84-ben már termelékiesésben is megmutatkoztak a negatív tendenciák. A XIII. pártkongresszus után tett kormányintézkedések meghozták az érzékelhető fordulatot a bányászat helyzetének stabilizálására. Ezeket a kezdeményezéseket azonban következetesen végig kell vinni!

– *Könnyebb lesz-e a huszoneves bányásznemzedék sorsa, mint az ön generációjáé volt?*

– Ami a fizikai igénybevételt illeti, igen, de a mai gazdasági, műszaki kérdések bonyolultsága, változékonysága miatt nehezebb helyzetben vannak a mai fiatalok. Az ország gazdasági helyzete, a fejlesztés lehetősége relatíve rosszabb, mint a mi fiatalságunk idején volt. A szűkebb források nagyobb hozzáértést és fegyelmezettebb végrehajtást követelnek ahhoz, hogy hatékonyabban használják fel azokat, mint mi tettük. A bányászatban most bevezetés alatt álló technika lényegesen többet tud – s figyelemre méltó, hogy a bányászat mai nehéz helyzetében is kaptunk erre pénzt! Nagy felelősségünk, hogy jól szervezett munkával ezt a technikai és anyagi többletet hatékonyan mozgósítsuk.

MOLNÁR PÁL